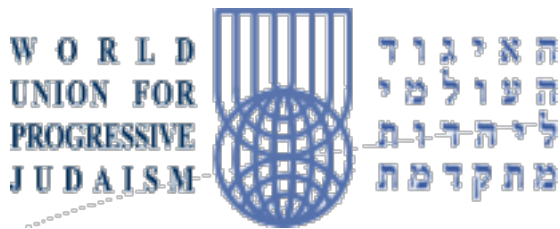

5774

Torah from Around the World

Rabbi Jisjmaël zegt: Wees soepel met je meerderen, en geduldig met een jongere, en ontvang iedereen met vreugde.

Pirké Avot 3:12 [Spreekwoorden over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 12 juli 2014 / 14 tammoez 5774, Pinchas, Bemidbar/Numeri 25:10 – 30:1

Tanach: blz. 321 - 332

Haftara : I Koningen 18:46 – 19:21

Tanach: blz. 720 - 722

Commentaar: rabbijn dr. Shaul (Paul) R. Feinberg, oud-vice decaan en hoofddocent Onderwijs aan het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, Jeruzalem

Vertaling: Tamarah Benima

[Het Engelse origineel](#)

Zegen op onze wegen:

leiderschap door het geven van een voorbeeld

Het is gebruikelijk om iemand die op reis gaat een wens mee te geven: „*Tsetchem le'sjalom oewoachem le'sjalom*” – Ga in vrede en keer terug in vrede (kom gezond terug)”. Zo'n groet herinnert me aan het algemene gebed voor de reiziger, en vooral aan de reis van Mosjé Rabbenoe in de laatste jaren van zijn leiderschap. In deze zegen en op andere momenten vraagt men God met nadruk om een veilige reis, zowel wat het vertrek als de terugkeer betreft; men vraagt om vreedzame ontmoetingen met iedereen die men op reis tegenkomt.

Mosjé moet hieraan denken als hij eraan wordt herinnerd dat zijn eigen levensreis niet voert voorbij de „Bergen van de Overstekers” (Bemidbar 27:12). Maar het verhaal laat er geen twijfel over bestaan dat – hoewel zijn reis geografisch gezien eindig is – dat niet geldt voor zijn reis in de tijd. Welke fouten hij als leider ook heeft gemaakt, zijn leiderschap zal verbonden blijven met dat van zijn opvolger, Jehosjoea, en met leiderschap in latere tijden. Hoeveel frustratie hij ook heeft ervaren op zijn tocht, hij wist hoe hij onze gids moest zijn. En

daaraan is het te danken dat wij proberen „met heel ons hart, onze hele ziel en met alles wat in ons vermogen ligt” aan komende generaties te laten zien welke prestaties er in het verleden zijn geleverd, welke taken nog moeten worden vervuld, en welke erfenis moet worden overgedragen. Als men een zogeheten ‘ethische wilsbeschikking’ opstelt, wil men die doelstelling aan zijn kinderen meegeven. Of, om het breder te trekken, men wil ervoor zorgen dat de eigen leerlingen uit zichzelf die missie willen verwerkelijken (waarden worden opgepikt doordat men ze ziet voorleven, niet omdat men ze krijgt onderwezen). En dat gaat zowel om degene die de waarden uitdraagt als om degene die ze voorgeleefd krijgt. (zie ook Pirké Awot, Spreuken der Vadersen, hoofdstuk 1: „Mosje kreeg de Tora op Sinaï, droeg hem over aan Jehosjoea... zeggend: ‘Breng veel leerlingen op de been.’ ”)

Zich bewust van zijn eindigheid zoekt Mosjé Gods raad. Daarbij zegt hij: „Laat de Eeuwige, de God die aan al wat leeft de levensadem schenkt, dan iemand over het volk aanstellen die het kan leiden en de troepen kan aanvoeren, zodat het volk van de Eeuwige niet wordt als een kudde schapen zonder herder. (...) De Eeuwige zei tegen Mosjé: ‘Laat Jehosjoea, de zoon van Noen, bij je komen; hij is een man die geestkracht bezit.’ ” (Bemidbar 27:15-18) Het taalgebruik is veelzeggend; zelfs de grammatica legt een verband tussen het richtinggevende leiderschap enerzijds, met het persoonlijk gedrag dat tot voorbeeld moet strekken anderzijds. Als we tussen de regels doorlezen, zoals de rabbijnen gebruikelijk zijn te doen – en wij zijn hun opvolgers – dan stel ik me voor dat Mosjé zich op dat moment herinnerde welke kansen hij als leider heeft laten lopen. Om een voorbeeld te geven: de geschiedenis bij de Wateren van Meriwa (Bemidbar 20), toen hij reageerde op het volk dat water eiste, en in plaats van ‘te spreken tegen de rots’ in woede zijn staf erop stuksloeg. Kwaad haalde hij uit: „Luister, opstokers, die tegen ons [Mosjé en Aharon] optreden alsof jullie onze leraren zouden zijn (...).”

Dat pijnlijke moment zit, denk ik, als wond in zijn bewustzijn opgeborgen. Daardoor moet hij zich dat eerdere voorval herinneren: toen hij uit frustratie de Stenen Tafelen met de Tien Uitspraken brak, neergooide, liet vallen, op het moment dat hij het gouden kalf zag aan de voet van de berg (Sjemot/Exodus 32: 19-20). Toen hij de Eeuwige smeekte om voor een opvolger te zorgen, moet hij dit beslist in gedachte hebben gehad, vandaar: „Laat de eeuwige iemand aanwijzen.” Dat wil zeggen een mens, niet een superman, geen zeloet zoals Pinchas (een opmerking van HaCohen, geciteerd in W. Gunther Plaut, *The Tora: A Modern Commentary*, blz. 1093).

Afgezien van het feit dat de Tora-tekst in niet al te bedekte termen commentaar geeft (dat wil zeggen, tekeer gaat tegen de waakzame Pinchas) is in de tekst ook de dwingende eis te vinden om aan tikkoen olam te doen – maar met een alternatief tintje. In ‘Repairing the World from Within’ (in *Reform Judaism*, winter 1999, blz. 89-91) verwijst rabbijn dr. Jan (Yona) Katzew naar de tikkoen middot, de persoonlijke morele kwaliteiten die we al dan niet belichamen. Zij zijn een aanvulling op de meer gebruikelijke invulling van tikkoen olam: daden waarmee de scheuren in het weefsel van de samenleving worden hersteld.

De volgorde in het verhaal is ook veelzeggend als we de soort tocht onder de loep nemen die Mosjé onderneemt. Op dit punt in het verhaal wordt Mosjé gedwongen om ‘sensitief’ om te gaan met de aanspraken van de dochters van Tselofchad; vanwege hun aanspraken moeten we aandacht besteden aan sociale gedragsregels die moeten worden veranderd. Deze zaak wordt, denk ik, niet toevallig beschreven vóór het verhaal over de opvolging. Dit verhaal over de rechten van vrouwen gaat over de erfrechten van de dochters van Tselofchad. (Bemidbar 27:1-11) Mosjé wordt gedwongen om een oplossing te vinden voor de ongelijkheid in behandeling, die door deze vrouwen zelf naar voren wordt gebracht; de situatie toen was dat de vrouwen niet erfden van hun vader, zelfs als er geen zonen waren. Hun liefde voor het land en hun loyaliteit aan hun tribale huis – van waaruit de bezittingen werden overgedragen – zijn sleutelementen in het overhoop halen van de sociale, juridische en religieuze agenda. God sterkt Mosjé in zijn optreden als verdediger van de vrouwen, een precedent dat wat betreft de progressieve ontwikkeling zijn tijd eeuwen vooruit was.

De openheid van de leider doet opmerkelijk vertrouwd aan: in deze joodse en democratische staat [Israël, red.] worden er steeds opnieuw progressieve, moreel juiste veranderingen

geëist op het gebied van seksegelijkheid. Dat is waar we gestaag aan werken. In vroeger eeuwen waren er ook pogingen om de sociale regels aan te vechten die de opwaartse mobiliteit van vrouwen in de maatschappij belemmerden en hun status laag hielden. De uitkomsten van de historische bestudering daarvan worden nu al een paar decennia gebruikt in discussies, in beraadslagingen en in de rechtbanken. Rabbijn Sally Priesand wilde in 1972 terecht een semicha en werd daarin ondersteund, maar die kreeg ze niet zonder strijd. Door haar steun voor vele anderen strekte haar gedrag tot voorbeeld, wat er weer toe leidde dat haar eisen een morele onderbouwing kregen. Op die manier werd de weg geplaveid...

In de huidige tijd worden de juistheid van de aanspraken van vrouwen ook in juridisch opzicht onderkend. Dat is te danken aan de leiders van Women of the Wall, van het Israel Religious Action Center (IRAC) met Anat Hoffman en haar toegewijde, zeer professionele staf, van de Israel Movement for Progressive Judaism (IMPJ), die wordt geleid door Gilad Kariv, en door ontelbaar veel anderen hier (uit het buitenland en uit Israël). Hoewel er veel is om bitter teleurgesteld over te zijn, ontleent deze reis ook kracht aan degenen die nog steeds lijden door de discriminatie van vrouwen in het publieke domein: in en door de media, de rechtbanken, het orthodoxe establishment, de wetshandhavers, het openbaar vervoer, de academische instellingen en het Israëlische leger. Naast de vooroordelen op basis van sekse ervaren burgers vooroordelen op grond van etnische, raciale, sociale, fysieke, religieuze en seksuele aspecten van hun identiteit. Er zijn zo veel punten waarop mensen kunnen worden gekwetst, dat de bestrijding ervan nog meer toewijding vergt en nog professioneler moet zijn dan zij al is.

Mosjé heeft, wat dit aangaat, leiders een standaard opgelegd: zowel de bescherming van mensenrechten moet exemplarisch zijn als de verdediging ervan op alle terreinen van het leven. Het pad dat wij dagelijks in ons leven inslaan moet een zodanige richting hebben, dat het de zegeningen brengt die wij zoeken – voor anderen en voor onszelf. We moeten moreel steeds sterker worden, zodat we zegeningen kunnen brengen aan anderen die onderweg zijn van kwetsbaarheid naar kracht, en van kracht naar kracht. Mogen we al deze pogingen waardig zijn, zowel als we de buitenwereld in trekken als wanneer we daarvan terugkeren, nu en altijd.